

Juridičke bilješke

Haške konvencije o ženidbenom pravu i naši zakoni. Pod gornjim naslovom, a o predmetu u njem izraženom, nastavlja i dovršuje Dr. M. Lanović svoju raspravu u Mjesečniku pravn. društva br. 6. knj. I. i br. 1. knj. II. god. XXXVIII (god. 1912. str. 977 sl. i 31. sl.)¹⁾

U točki III. govori o drugoj haškoj konvenciji i to pod A) o dopustivosti tužbe na rastavu od stola i postelje, te na razriješenje braka; pod B) o nadležnosti suda u takovim parnicama; pod C) o općim i zaglavnim ustanovama II. konvencije (br. 6. knj. I. str. 985—990 i br. 1. knj. II. str. 31—41.).

U točki IV. govori o provedivosti obiju haških konvencija o ženidbenom pravu na području Hrvatske i Slavonije (br. 1. knj. II. str. 41—46).

Točka III. Konvencija za izjednačenje kolizija zakona o raspustu brakova i rastavi od stola i postelje, kao i kolizija, koje mogu nastati kod sudovanja u tim predmetima.

A) Dopustivost tužbe na rastavu od stola i postelje te na razriješenje braka. Po čl. 1. i 2. II. konvencije može se rastava od stola i postelje odnosno razriješenje braka dozvoliti samo onda, ako je 1.) tužba na rastavu od stola i postelje odnosno na razriješenje braka za konkretni brak načelno dopustiva koli a) po domaćem zakonu suprugâ, toli b) po zakonu mjesta, gdje se tužba diže (čl. I. II. konvencije) i ako 2.) koli domaći zakon suprugâ toli zakon mjesta, gdje se tužba diže, dopušta u onom slučaju, o kojem se radi, makar i na osnovu različitih razloga rastavu od stola i postelje odnosno razriješenje braka (čl. 2. II. konvencije).

Čl. 3. II. konvencije sadrži iznimku od pravila navedenog u čl. 1. i 2. II. konvencije, te ustanovljuje, da se može uporaviti isključivo domaći zakon supruga, ako to odregjuje ili dopušta zakon mjesta, gdje se tužba diže.

Čl. 4. II. konvencije ustanovljuje, da se tužitelj glede razloga za rastavu odnosno za razriješenje ne može pozvati na zakon (domaći) države, koje je državljanin u vrijeme podignuća tužbe, ako se je taj razlog ostvario (dogodio) u vrijeme, kada su supruzi ili jedan od njih još bili pripadnici

¹⁾ Vd. Bogosl. Smotra god. III. (1912.) br. 2. str. 199—201. i br. 3. str. 305—308.

druge države, po čijem pravu dotična činjenica nije bila zakonitim razlogom za rastavu odnosno za razriješenje.

Cl. pisac navedene ustanove uporavljuje na konkretne slučajeve s obzirom na naše ženidbene zakone.

B) Nadležnost sudova. Po čl. 5. II. konvencije može se rastava odnosno razriješenje tražiti ili 1.) kod suda, koji je nadležan prema domaćem zakonu suprugâ ili 2.) kod suda prebivališta suprugâ. Supruzi imadu u pravilu prebivališta ondje, gdje ga imade muž. Ako su rastavljeni od stola i postelje, tad je nadležan sud prebivališta tuženikova. U slučaju zlobne ostave i u slučaju, kada je promjena prebivališta uslijedila tek nakon što je nastupio razlog za rastavu odnosno za razriješenje, može se tužba podići ili pred sudom zadnjega zajedničkog prebivališta supruga ili pred sudom prebivališta tuženikova.

Od pravila, da se tužba može podići ili pred sudom nadležnim prema domaćem zakonu supruga ili pred sudom prebivališta supruga, sadrže zadnje dvije izreke čl. 5. iznimku. Ova se iznimka sastoji u tom, što je samo domaći sud nadležan (a ne ujedno i sud prebivališta), ako domaći zakon supruga domaćim sudovima pridržaje sudovanje nad svojim državljanima pak ako se radi o braku, koji je po zakonima dotične države valjan.

Po čl. 6. II. konvencije mogu supruzi uvijek pred oblastima (sudskima ili upravnima) one zemlje, u kojoj prebivaju, moliti one privremene odredbe, koje zakonodavstvo odnosne zemlje odregjuje za slučaj, da supruzi bračnu zajednicu prekinu. Te privremene odredbe ostaju u kreposti, ako ih u roku od godinu dana potvrdi domaća oblast supruga (t. j. oblast one države, koje su državljanji), inače gube vrijednost nakon godinu dana; nikada pako ne traju dulje, nego li to dopušta zakon prebivališta.

Po čl. 7. alin. 1. II. konvencije imaju se svagdje (t. j. u svim ugovornim državama) priznati osude na rastavu od stola i postelje odnosno na razriješenje, što ih sudovi nadležni u smislu čl. 5. iste konvencije izreknu, ako su 1.) pri tom obdržavane sve ustanove ove konvencije i ako je 2.) u slučaju oglušne osude tuženik pozvan bio primjereno onim specijalnim propisima, kojih obdržavanje njegov domaći zakon iziskuje kao uvjet za priznanje inozemnih presuda (osuda).

Po čl. 7. alin. 2. II. konvencije vrijedi isto za odluke upravnih oblasti, kojima se izriče rastava od stola i postelje odnosno razriješenje braka, ako domaći zakon obaju supruga dopušta takove po upravnoj oblasti izrečene rastave odnosno razriješenja.

Po čl. 8. II. konvencije imade se u slučaju, kada supruzi nisu pripadnici iste države, pri uporabi članaka ove konvencije smatrati njihovim zakonom domaćim zakon one države, u kojoj su oba supruga zadnje svoje zajedničko državljanstvo imali, t. j. kojoj su oba zajedno naposljetku kao državljani pripadali.

Iznesavši ove ustanove, ističe cl. pisac, da ni u I. ni u II. haškoj konvenciji nema ustanova o nadležnosti sudova u parnicama o valjanosti ženidbe, pa da su stoga za takove parnice nadležni u pojedinoj državi oni sudovi, koje zakoni dotične države za nadležne postavljaju i smatraju. U Hrvatskoj i Slavoniji nadležni su za katolike crkveni katolički sudovi, za grčko-istočnjake njihovi crkveni sudovi, a za protestante i židove svjetovni sudovi.

Pozivom na §§ 42. i 43. zak. za žen. katolika dokazuje cl. pisac odlučnim razlozima, da grčko-istočni sudovi nisu nadležni da sude o valjanosti ili razriješenju braka, koji je u času sklapanja čisto katolički ili mješovit bio, a sada je (t. j. u času parnice) mješovit.

Pozivom na 2. alin. čl. I. ces. patenta od 8. listopada 1856.²⁾ zastupa cl. pisac mnijenje, da grčko-istočni sudovi mogu koli one brakove, koji su u času sklapanja ili kasnije čisto katolički bili, toli one, koji su u času sklapanja mješoviti bili (t. j. jedna stranka katolička a druga nekatolička), a sada su (t. j. u času parnice) mješoviti, nevaljanima proglašiti ili razriješiti, ma ti brakovi bili po katoličkom crkvenom pravu valjani i nerazriješivi.

²⁾ Čl. I. toga patenta glasi: „Od dana 1. Siečnja 1857., kada će duhovni ženidbeni sudovi ondje, gdje ih do sada nije još bilo, djelatnost svoju započeti, stupit će u krepost i ovaj zakon, vas kao što jest. — Nego oni nekatolički crkveni sudovi ženitbeni, koji su u nekojih krajevah carevine Naše sačuvani Našimi patentima od 16. Veljače i 3. Srpnja 1853 (br. 30. i 129. drž. zak. lista), neće biti, dok nebudu izdane dalje ustanove, paragrafom 56. i paragrafom 57. zakona ovoga priečeni, postupati polag propisa i pravnih običaja, koji za njih postoje“.

Ako se uoči temeljno načelo zakona za ženidbe katolika, po kojem su za brak jednom katolički odlučni i mjerodavni samo crkveni katolički zakoni;³⁾ nadalje, ako se na umu ima svrha zakona za žen. katolika, koja leži u tom, da se građanski propisi o ženidbama katolika u sklad dovedu sa propisima katoličke crkve;⁴⁾ zatim, ako se uvaži, da građanski zakonodavac, po gotovo u konkordatsko doba, sigurno nije htio katolički brak staviti u gore i nepovoljnije pravno stanje, nego što je prijašnje bilo, pa da s toga nije namjeravao odstupati od ustanove § 111. općeg gr. zakona, glasom koje je brak jednoč katolički za uvijek nerazriješiv; konačno, ako se promotri, da bi u protivnom slučaju jedan te isti prvobitno čisto katolički brak, koji je u času parnice čisto grčko-istočnjački, bio i valjan i nevaljan i razriješiv i nerazriješiv, već prema tomu, da li o njem sudi svjetovni sud (svojevremeno u Cislitaviji) ili grčko-istočni crkveni (u našoj domovini) — tada ne može biti razložne dvojbe, da alin. 2. ces. pat. od 8. list. 1856. grčko-istočnim sudovima ne daje vlasti, da donesu osude, koje će za građansko područje (državni for) pravno-valjane i mjerodavne biti, ma se i kosile sa ustanovama §§ 56. i 57. zak. za žen. katolika.

Stoga može smisao 2. alin. čl. I. spomenutog ces. patenta biti samo taj, da članci 56. i 57. zak. za žen. katolika ne sile grčko-istočne sudove, da u tim slučajevima sude proti svojim crkvenim propisima i pravnim običajima a prema katoličkim crkvenim zakonima, ali da ujedno njihovim osudama, u koliko se kose sa ustanovama tih paragrafa, ne pripada pravna vrijednost za građansko područje (državni for).⁵⁾

U ovom tumačenju nestaje i svakog protuslovja izmegju alin. 1. i 2. čl. I. spomenutoga ces. patenta, jer onda zbilja stupa za cijelu monarkiju „Od dana 1. Siečnja 1857. u krepost ovaj zakon, vas kao što jest“ (njemački: „mit dem 1. Januar 1857. tritt auch dieses Gesetz, seinem vollen Inhalte nach, in Wirksamkeit).

³⁾ Vd. § 3., 42., 43., 44., 48., 56., 57. zak. za žen. kat., uvod ces. pat. od 8. listopada 1856., čl. X. konkordata.

⁴⁾ Vd. uvod ces. pat. od 8. listop. 1856.

⁵⁾ Ip. Fr. Schulte, Erläuterung d. Gesetzes ueber d. Ehen d. Katholiken in Oesterr. Prag 1856. S. 101. 126—127; M. Derenčin, Tumač k opć. gr. zak. Zagreb 1880. knj. I. str. 455—456.

Razlozi, koje smo naveli, ne gube tim na dokaznoj moći, što se je jednom nadbiskupski ženidbeni sud zagrebački u svom dopisu od 30. IX. 1899. br. 216. upravljenom na Vladu, Odjel za bog. i nast., izrazio bio za mnijenje, koje Dr. Lانونović zastupa.

C) Opće i zaglavne ustanove II. konvencije. Članci 9—13. II. konvencije sadrže one iste opće i zaglavne ustanove, koje imade i I. konvencija.

Točka IV. Provedivost haških konvencija o ženidbenom pravu na području kraljevina Hrvatske i Slavonije.

Cl. pisac opaža najprije, da su faktori, koji su se odlučili na ratifikaciju haških konvencija o ženidbenom pravu, ozbiljno bili prije pretresli pitanje o provedivosti utanačenih ustanova, pa da će oni, jer su se na to obvezali, i poduzeti sve nužne mjere, da se utanačene ustanove provedu. U sljedstvu toga uzakonio je i zajednički hrv. ug. drž. sabor zakonskim čl. XXI. i XXII.: 1911. obje haške konvencije te su ti zakonski članci proglašeni (i) u „Zborniku zakona i naredaba valjanih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji“ g. 1912. kom. III. br. 25. i 26. Premda nije, nastavlja cl. pisac, zajednički hrv. ug. drž. sabor nadležan bio, da haške konvencija o ženidbenom pravu uzakoni za područje Hrvatske i Slavonije, imadu ipak naši sudovi te zakonske članke bez obzira na način njihova uzakonjenja primjenjivati kao pozitivne zakone i po njima suditi, buduć da sudovima po članku 6. autonomnog našeg zakona od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj (Zbornik 1874., komad VIII. br. 13) ne pristoji suditi o tom, da li je zakon, koji je proglašen valjano, stvoren putem ustavnim.

Očekivali bi bili, da će cl. pisac naglasiti, da su nadležni faktori dužni pobrinuti se u prvom redu, da se haške konvencije uzakone ustavnim putem, dakle za područje Hrvatske i Slavonije po hrvatskom saboru. Dok ih hrvatski sabor ne uzakoni ne može im na području Hrvatske i Slavonije pripadati značaj pravno-valjanih zakona. Suvršeno je isticati, da hrvatski sabor nema nikakove obveze, da ih uzakoni.

Po tom prelazi cl. pisac sa teoretičke na praktičnu stranu ovog predmeta te navodi, da naši crkveni sudovi ne će htjeti suditi prema ustanovama haških konvencija odnosno prema ustanovama čl. XXI. i XXII.: 1911. zaj. hrv.-ug drž. sabora.⁶⁾

⁶⁾ Mimogredce ističemo, da ne stoji tvrdnja auktorova (str. 44. knj. II. br. 1.), da prema postojećem pravu našem brak inozemacâ, što ga u nas

Priznaje takogjer, da ti sudovi i ne smiju drugačije postupati, ali im ujedno (nerazložno i nedosljedno) prigovora, što neće da respektiraju barem one ustanove tih članaka, koje su praeter legem ecclesiasticam. Na koncu zagovara, neka se crkvenim sudovima oduzme vlast suditi za gragjansko područje, pošto se inače haške konvencije odnosno čl. XXI. i XXII.: 1911. u praksi provesti ne mogu.

Očevidno je, da naši crkveni sudovi, ako neće da se sami zaniječu i da si sami poreknu svako pravo na opstanak, ne mogu inače suditi, nego to crkveni i samo crkveni zakoni propisuju. Ako naš sabor uzakoniv haške konvencije donese zakon, da o ženidbi za gragjansko područje nemaju suditi crkveni sudovi, to neće osude ovih više mjerodavne biti za gragjansko područje. Dok naš sabor takav zakon ne stvori, nadležni su naši crkveni sudovi i jedino oni, da sude o valjanosti i rastavi katoličkih brakova te su njihove pravomoćne osude i jedino njihove mjerodavne glede valjanosti i rastave braka i za gragjansko područje (§§ 42., 43., 48. i 59. zak. za žen. kat.), a imadu i služiti svjetovnim sudovima za mjerilo u pogledu gragjanskih pravnih posljedica ženidbe (§§ 51. i 62. zak. za žen kat.).

Dr. I. A. Ruspini.

Događaji:

1. Moralni.

Pitaju nas iz župe P.:

1. Vrijedi li dispendacija dana po telefonu, ili uopće kakova facultas n. pr. bis celebrandi?

2. Bi li mogao licite odnosno valide vjenčati svećenik, kojemu još nije došlo pismo od duh. stola o dispencaciji ženidbene zapreke resp. zabrane, nego mu je samo koji činovnik iz nadbiskupske kancelarije telefonski (ili brzojavno) saopćio, da su odnosni spisi s podijeljenom dispencacijom otposlani poštom?

sklapaju, prosugjivati valja po zakonima njihove domovine. Po postojećem pravu (§ 3. zak. za žen. kat.) ima se brak inozemacâ katolika, što ga u nas sklapaju, prosugjivati prema katoličkim ženidbenim zakonima.